

NEIL MCWILLIAM
Sanat/Ütopya

NEIL MCWILLIAM Duke Üniversitesi'nde sanat ve sanat tarihi profesörü. Doktorasını Oxford Üniversitesi'nde tamamlayan McWilliam, 19. ve 20. yüzyıl Fransa'sında görsel kültür, sanat eleştirisi ve estetik ile politik ideolojiler arasındaki ilişkilere odaklanıyor. Son yıllarda, Fransa'da muhafazakâr politika ile sanat arasındaki ilişkiyi konu alan çok sayıda makale yazdı; Birinci Dünya Savaşı öncesinde milliyetçi grupların, sanat üretimi, eleştirisi ve tarihi üzerindeki etkilerini inceledi. Diğer eserleri: *Monumental Intolerance, Jean Baffier, A Nationalist Sculptor in fin-de-siècle France* ve *A Bibliography of Salon Criticism in Paris from the July Monarchy to the Second Republic 1831-1851*.

sanathayat
DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

Sanatın amacı, bizleri hayatın sahte ve hastalıklı hallerinden uzaklaştırmaktır. Sanatın misyonu, en genel anlamıyla mutluluk fikrini gözlerimizin önüne sermektir.

Désiré LAVERDANT

Sanat hayatın ifadesidir, bizatihi hayattır.

Pierre LEROUX

Desteklediğimiz anarşi, sanatın yüzünün aklıyla geçeceği bir sınav olacak... Anarşiden, yeteneklerini yalnızlıklarında mükemmelleştirmiş güçlü insanlar çıkacak ve onlar, sanatı hayata döndürmek için el ele verecekler.

Philippe-Auguste JEANRON

NEIL MCWILLIAM

Sanat/Ütopya

MUTLULUK HAYALLERİ:
SOSYAL SANAT VE FRANSIZ SOLU
(1830-1850)

Dreams of Happiness
Social Art and the French Left (1830-1850)

ÇEVİREN Esin Soğancılar

Dreams of Happiness: Social Art and the French Left, (1830-1850)

© 1993 Princeton University Press

Bu kitabın yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Princeton University Press'ten alınmıştır.

•

İletişim Yayınları 1669 • sanat**hayat** dizisi 23

ISBN-13: 978-975-05-0964-3

© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2011, İstanbul

•

DİZİ EDİTÖRÜ Ali Artun

YAYINA HAZIRLAYAN Elçin Gen

KAPAK TASARIMI Özlem Özkal - Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Asude Ekinci

DİZİN Elçin Gen

BASKI ve ÇİLT Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 10721

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Bu kadar derin bir hareketten geriye ne kalacak?
19. yüzyıl insan aklının tarihine hizmet edecek
birkaç kitap, birkaç ilginç müsvette.
Bu muydu azizim, hayal ettiğimiz?
Eski Saint-Simoncu Charles Duveyrier'nin
Charles Lambert'e mektubundan,
Haziran 1854

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	9
Teşekkür.....	11
Giriş.....	13
• Radikal Perspektifler.....	18
• Estetik Boyut.....	32
Saint-Simon ve Sosyal Estetiğin Şekillendirilmesi.....	57
• Bilim, İlerleme ve Entelektüel.....	59
• Sanat, Duygu ve Endüstrinin Teşviki.....	67
• Toplumun Rehberi Olarak Sanat.....	76
Pozitivizmden Duyguya: Saint-Simoncu Estetik.....	93
• Pozitivizm Yeniden Sahnede: <i>Le Producteur</i>	97
• Prosper Enfantin ve Duygunun İade-i İtibarı.....	100
• Tarih Kuramı ve Sanatın Sosyal Tarihi.....	108
• Çağdaş Üretime İlişkin Değerlendirmeler.....	115
• Yeni Bir Form Anlayışına Doğru.....	119
Teoriden Pratiğe:	
Saint-Simoncu Estetiğin Hüsranı.....	145
• Saint-Simonculuğun Tabanı.....	146
• Marjinallik ve <i>Mal du Siècle</i>	149

• Ménilmontant'dan Kahire'ye	162
• Neden Saint-Simoncular Arasından Hiç Büyük Sanatçı Çıkmadı?	176
Duygu ve İnanç: Philippe Buchez ve Çevresi	193
• İnancın Önceliği	195
• İnancın Tarihi ve Sanatın Tarihi	203
• Sentez ve Öngörü Olarak Tarih	213
• "Duygu", "Eğitim" ve "Sanat"	224
Pierre Leroux ve <i>Humanité</i> Estetiği	257
• Psikoloji Kuramı ve Sanatçının Statüsü	260
• Doğa, Sanat ve Sembol	272
• Pierre Leroux ve Théophile Thoré	278
Mutluluğun Güzelliği:	
Sosyal Sanat ve Fourierist Eleştiri	291
• Ahenk, Güzellik ve Mutluluk	297
• Kehanet, Bolluk ve Doğa	305
• Alımlama ve Formun Anlamı	320
• Çizgi, Renk ve Ahengin İlkeleri	334
• Sanatın Acizliği ve Eleştirmenin Misyonu	344
• Eleştirel Tavrılar ve Sanatsal Üretim: Pratiğe İlişkin Sorunlar	357
Vizyon ve Erdem: Cumhuriyetçi Estetik	407
• Erdemin Gerekliliği	409
• Doğanın Ahlakileştirilmesi	423
• Anti-akademizm ve Hakikat Politikası	434
• Anlam ve Modernlik	450
Sonuç	475
• Sınıf ve Kültür Tuzağı	475
• Sosyal Sanattan Sosyalist Realizme	499
Kaynakça	521
Dizin	557

KISALTMALAR

- D.P. *La Démocratie pacifique*
J.P. *Le Journal du peuple*
L.A. *La Liberté. Journal des arts*
Nat. *Le National*
Phal. *La Phalange*
O.S.S.E. *Oeuvres de Saint-Simon et d'Enfantin, 47 cilt, Paris, 1865-1878.*
Org. *L'Organisateur*
Prod. *Le Producteur*
R.E. *Revue encyclopédique*
R.P. *La Revue du progrès*
R.R. *La Revue républicaine*

EDİTÖRÜN NOTU

Metin içindeki Fransızca kavram ve alıntılarla ilgili editör notları ve bölümlerin arkasındaki numaralı notlarda yer alan Fransızca alıntılarının çevirisi Sertaç Canbolat'a aittir. Katkıları için Sertaç Canbolat'a çok teşekkür ederiz.

TEŞEKKÜR

Doktora tezinin tamamlanması ve kitap halinde yayınlanmasına kadar uzanan akademik ritüel esnasında araştırmacının minnettarlık duymasına neden olan birçok durumla karşılaşması kaçınılmazdır; ben bunları burada dile getirmekten mutluluk duyacağım. Aşağıda sayacağım nedenlerle, bu kitabın ortaya çıkış süreci büyük bölümüyle, Fourier'nin “gönül çelen” olarak tanımladığı türde bir çaba oldu.

Sosyal sanat üzerindeki çalışmalarıma başladığım yer olan Oxford'daki danışmanım Jon Whiteley'e ve Profesör Francis Haskell'e beni sürekli cesaretlendirdikleri ve destekledikleri için teşekkür ediyorum. Sanat Tarihi Bölümü'nde, Noelle Brown ve Régine Page, genellikle işbirliğine yanaşmayan müzelerdeki karanlıkta kalmış sanat eserlerinin fotoğraflarını bulma konusunda olağanüstü yardımcı oldular.

Arkadaşlarım ve meslektaşlarım zamanlarını ve uzmanlıklarını cömertçe sunmakta kusur etmediler; Andreas Broeckmann'a, Marie-Claude Chaudonneret'ye, Olga Grlic'e, Frances Jowell'e, Ralph Locke'a, Christopher Parsons'a, Iain Pears'a Vera Schuster'e, Société de l'histoire de l'Île Mau-

rice'den Raymond d'Unienville'e ve Martha Ward'a özellikle teşekkür etmek istiyorum. Metnin nihai halini titiz ve eleştirel bir yaklaşımla okuduğu için Ruth Harris'e bilhassa şükranlarımı sunuyorum. Annem, babam ve kız kardeşim Alison McWilliam, uzun vadeli manevî ve maddî desteklerini esirgemediler, kendilerine derin minnet borçluyum.

Tez çalışmam boyunca karşılaştığım kütüphaneciler arasında, Saint-Simon arşivi üzerinde çalışırken gösterdikleri nezaket ve konukseverlik nedeniyle Bibliothèque de l'Arsenal çalışanlarını, ve heykeltıraş Théophile Bra'nın müthiş arşiviyle karşılaştığım Douai'deki Bibliothèque municipale personelini ayrı bir yere koyuyorum. Ayrıca, editörlerimden Brian R. MacDonald'a taslak metni yayına hazırlarken gösterdiği olağanüstü özen için teşekkür ederim.

Doktora çalışmam sırasında Oxford'la yürütülen burs değişimi programı çerçevesinde bana kapılarını açan Université de Paris IV'e ve her şeyden önemlisi, 1988-89 dönemi için sanat tarihi ve insan bilimleri alanında doktora sonrası burs sağlayan J. Paul Getty Trust'a teşekkürlerimi sunmaktan mutluluk duyuyorum; bu destek bu projenin tamamlanabilmesi açısından hayati önem taşıyordu.

East Anglia Üniversitesi'nden Michael Brandon-Jones'a görsel malzemenin teminindeki değerli yardımları için minnettarım. Kaybettiğimiz meslektaşım Nicholas Green 19. yüzyıl hakkındaki görüşlerini paylaşırken her zaman zorlayıcı ve uyarıcı olmuştu. Daha genel bağlamda, School of Art History and Music'deki meslektaşlarım, bilimsel çalışmaya giderek artan bir antipati duyulan bir politik atmosferde araştırmam için destekleyici bir ortam sundular; kendilerine teşekkür ediyorum.

Giriş

Filozof Condorcet, editörlüğünü üstlendiği *Journal de la Société de 1789* adlı derginin 1790 yazında yayınlanan tanıtım yazısında bir sosyal sanat [*art social*] çağrısında bulunur. Sosyal bilim ile sosyal matematiğin de dahil olduğu bir üçlünün parçası olarak ortaya atılan bu terim, en geniş kitleye en büyük mutluluğu sunmak üzere kolektif hayatın insan doğasının ilkeleri doğrultusunda rasyonel biçimde örgütlenmesini teşvik amacıyla kullanılır.¹ Sosyal sanat terimi, yüz yıl kadar sonra, Kasım 1891’de, devrimci değişim için bir kültürel ittifak oluşturmayı hedefleyen, anarşist eğilimli “Club de L’Art social” adlı grubun çıkardığı yeni aylık derginin başlığına taşınır. “Sanatçı sosyal ortamı incelemeye çalışmalı, bilimi, aydınlanmayı, akli, adaleti, insanlığı ilgilendiren her şeye ilgi göstermeli”² görüşünü savunan bu hareketin taraftarları, Condorcet’nin, rasyonalizmin sosyal ilerlemenin anahtarı olduğu inancını paylaşırlar – üstelik, Condorcet’ninkinden çok farklı ideolojik eğilimlere sahip olmalarına karşın. Ancak, aradan geçen bir asır boyunca, sosyal sanatın niteliği ve kapsamı konusundaki görüşler köklü bir değişim geçirmiş, Ay-

dınlanma'nın geç dönemlerinde siyaset biliminde sahip olduğu daha soyut anlamı kaybederek, kültürel boyutu öne çıkmıştır.³ Yine de, kolektif deneyimi baştan örgütlenme meselesi, önemini korumaya devam eder; artık bu hedef, sanatçının ilerici ideallerin savunucusu ve köklü değişimin tetikleyicisi olarak sosyal hayata müdahale etmesiyle bağlantılıdır.

Sosyal sanat kavramının radikal çevrelerde ön plana çıkması 1830'lu yıllara rastlar; o dönemde kavram, kültürün ideolojik çerçevede, yeni bir politik düzen mücadelesinde etkin bir unsur olarak benimsenmesini ifade eder.⁴ Sosyal estetik talepleri, her ne kadar sanatın devlet idaresine katkısıyla ilgili hayli yerleşmiş bir pratik ve teorik anlayışa dayansa da, Temmuz Monarşisi* döneminde bu talepleri canlandıranlar, rejimin en amansız ve sivri muhalifleri olur. Bu bakımdan sosyal sanat, edebiyat ve görsel sanatlardaki radikal girişimleri kışkırtan hayati bir unsur olmasıyla, 19. yüzyıl ortası kültür tarihinin vazgeçilmez bir parçası olmakla kalmaz, modern kapitalist devletin şekillendirilme sürecindeki bu kritik anda siyaset kuramında yaşanan gelişmeleri kavramak açısından da elzemdir. Elinizdeki kitapta sunduğumuz araştırmanın da ortaya koyacağı üzere, tali gibi görünen bu alan, Devrim sonrasında ilerlemeciliğin ilke ve pratiğinin temellerini atan figürlerin –Saint-Simon ile izleyicilerinin, Fourieristlerin ve cumhuriyetçilerin– niyet ve özlemlerini yeniden değerlendirmek için uygun bir başlangıç noktasıdır. Sosyal estetikle ilgili bir araştırma, bu ideolojilerin metafizik temelleriyle bağlantılı olması bakımından, bu figürlerin doğa, bireysel öznel, insanın Tanrı'yla ilişkisi ve sosyal adaletin dayandırılması gereken etik temeller konusundaki yaklaşımlarını incelemeyi zorunlu kılar.

* 1830-1848 arası dönem. 1830'da "Temmuz Devrimi" olarak anılan ve X. Charles'ı devirerek Bourbon hanedanının hükümdarlığına son veren isyanlarla, Louis-Philippe'in hükümdarlığında anayasal monarşi kurulur. Louis-Philippe de 18 yıl sonra, 1848 Devrimi'yle tahttan indirilecektir – e.n.